

Maska kao disimulacija ili što (pandemijska) maska disimulira

Skupna izložba *Disimulacija maske* (23. 1. 2020. – 6. 2. 2021.) u koprivničkoj AK galeriji prema kustoskoj koncepciji Suzane Marjanić, a koju su osim autorice koncepta kurirali Bojan Koštić i Tanja Špoljar, donosi primjere simboličke, umjetničke upotrebe maske od 1984. godine do danas u izvedbama osmero umjetnika i jedne umjetnice: Davida Belasa, Ive-Matije Bitange, Darka Brajkovića Đepeta Njapa, Roberta Francisztyja, Tomislava Gotovca aka Antonija G. Lauera, Igora Grubića, Siniše Labrovića, Marka Markovića i Andreja Zbašnika.

„Dada-Jocker“, što se može čitati kao moto ili tema, kolaž je koji na plakatu spaja masku koju je nosio G. Grosz krajem 1918. godine šetajući Berlinom kao Dada-smrt te Jockera u izvedbi J. Phoenixa u istoimenom filmu iz 2019. Naime, Grosz je svojom dadaističkom šetnjom s mrtvačkom lubanjom na glavi, odjeven u građansko odijelo sa štapom u ruci i cigaretom u ustima lubanje dadaistički kritizirao tadašnje buržoarsko društvo te „upozoravao na političke disimulacije nastavka ratničkih energija“ (kako piše S. Marjanić u predgovoru kataloga), predosjećajući kulminaciju zla, „u Lorenzovu određenju ljudskoga zla koje se očituje sve do ove današnje patofobične pandemije“ (Marjanić). Dok je jedna od glavnih tema koju lik Jockera pokreće nedostatak skrbi o mentalnom zdravlju, nebriga društva o ranjivim pojedincima koji su prepušteni sami sebi bez ikakve šanse za dostojanstvenim životom, što uvijek ne/primjetno ima tragične i dalekosežne posljedice za društvo u cjelini.

Prvi izložbeni temat obuhvaća radove Gotovca, Labrovića, Brajkovića, Francisztyja i Markovića. Gotovac je zastupljen trima radovima: *Maska smrti – ne smije se vikati „Kupite Polet“* (1984, fotografija), *Maska smrti* (1985, dokumentacija performansa) i sarajevski performans iz 1990. godine (*Paranoia View Art. Hommage to Glenn Miller*) koje dokumentiraju i demonstriraju umjetnikovu artikulaciju njegova koncepta umjetničke paranoje, odnosno paranoidnog pogleda na svijet pri čemu je maskom smrti najavljavao „krah jedne države i nastavak disimulacije jedne druge države“, a koji je razvijao do svoje smrti 2010. Labrovićeva akcija *Lica Europe* (2020, videodokumentacija četiri akcije/performansa) nastaje kao umjetnikov komentar na predsjedanje Hrvatske Vijećem Europske unije. Na papirnatim vrećicama portreti su 11 žena i 11 muškaraca, ikoničkih ličnosti koje su obilježile europsku povijest stvarajući njezin identitet u posljednjih stotinjak godina. Akcijom stavljanja maski/portreta osvještavaju se historijski korijeni osobnog i kolektivnog identiteta, istovremeno potiče

na svjesnost da je svatko ponaosob vlastitim djelima u svakodnevici graditelj zajedničke budućnosti. Brajkovićev *Almost Human* (2019, 2020, izvedba na otvorenju izložbe i videodokumentacija performansa te fotografija) bavi se alienacijom i nemoći pojedinca u suvremenom društvenom kapitalističkom sustavu. Umjetnik, antijunak, živa skulptura u plavom radničkom odijelu (trlišu) s ručno rađenom žutom maskom sjedi nepomično, štoviše u/kip/ljeno s jedinom mogućnošću da diše i miče očima. Čovjek-broj, bez-otporni-čovjek, konzument može samo biti ukočeni promatrač zbilje i vlastita života. Iako kako navodi autor „Čovjek nije broj! Čovjek je čovjek... i njegovo je pravo da to bude.“ Francizstijeva maska društvene igre Čovječe, ne ljuti se (2020, fotografski diptih, postament s fotoalbumom) određena je kronotopom simboličke „1984.“ do 2020. godine. Ispod diptiha *Kinizam COVID-19/84* nalazi se postament s fotoalbumom istog naslova koji fotodokumentira autorov pogled na COVID-19. Radničkim „anti-selfijima“ u zagrebačkom javnom prijevozu autor dokumentira tihi otpor prekarnog staleža kao svojevrsno nasljeđe *punk* kontrakulture protiv globalne ekonomije kapitala. Osnovna je poruka – „FAKE“ ispisana na zaštitnoj maski bez koje prekarni radnik ne može do posla na koji mora stići unatoč pandemiji. Fikcija iz 1984. postaje faksija u 2020. U fotoalbumu kao knjizi fotodokumenta sadašnjosti nalazi se, osim spomenutih radničkih anti-selfija, i preformans *Antikorona hepening* ili *Ako ne mogu plesati, ne želim biti dio vaše revolucije*, akcija Fahrenheit COVID-19. Knjiga (fotoalbum) poziva u Alisin svijet čudesa s performativima „Pij me!“, „Jedi me!“ te u konačnici (p)ostavljajući pitanje R. Topora „Jasno je, treba pobjeći, ali kamo?“. Markovićev *Dnevnik straha* (2020) čini 99 fotografija koje predstavljaju dokumentaciju tekstualnih i fotografskih poruka obiteljskih dopisivanja mobitelom tijekom mjesec i pol dana pandemije. Naime, sestra Zorica i Đurđica starije su i nemoćne osobe koje prolaze vrlo teško razdoblje budući da su zbog nastalih okolnosti i epidemioloških mjera primorane ostati u samoizolaciji. Istovremeno prestaju dobivati kućnu posjetu i medicinsku njegu osoba s invaliditetom kao socijalnu skrb. Osim toga, zbog zatvorenih granica sin jedne od sestara (Zorice Kaluđerović) nije u mogućnosti doputovati u Osijek iz Beča.

Drugi izložbeni temat na motiv disimulacije maske čine radovi Grubića, Zbašnika i Brajkovića te Belasa. Grubićev je rad *Velvet Underground* (2002, fotografije, tekst) rezultat njegova umjetničkog projekta/istraživanja. Grubić je u kaznionici za teške zločine Lepoglava intervjuirao nekoliko zatvorenika - dobrovoljaca. Fokus je razgovora bio na djetinjstvu i odrastanju zatvorenika koji su

odgovarali na klasična pitanja o čemu su maštali, čega su se igrali, što su željeli postati, s kojim su se junacima identificirali i sl. Nažalost, većina zatvorenika imala je teško djetinjstvo. Fotografije velikih plišanih medvjeda u zatvorskim ćelijama, a koje su kao zoo-masku-kostim odjenuli zatvorenici ili sam autor simboliziraju ranjiva i osjetljiva bića koja se kriju iza čvrstog oklopa, uloga i maski identiteta svih nas, pa i onih kriminalnih. Takve pojedince društvo oslabljenih veza unutar zajednica te u kojem je solidarnost zamijenjena bezgraničnom kompetitivnošću, nije stvorilo uvjete za zdravo odrastanje. *Understanding* (2019, četiri fotografije) spontano je nastao performans - dobrih - namjera koji su Zbašnik i Brajković kao skupina *Organizam žive umjetnosti* izveli bez najave jedne ljetne večeri u Poreču šetajući starogradskom jezgrom i drugim dijelovima grada želeći kreativnim poremećajem intervenirati u srž urbanog, „arhitektonsko-egzistencijalnog tkiva“ te polučiti buđenje iz konvencionalne atmosfere proživljavanja svakodnevice. Zbašnik je nosio masku *Happy Artista* koja prikazuje autorovo realno stanje sreće, radosti, spokoja – prirodno stanje življenja kroz središte vlastitog bića, a unutar egzistencijalne matrice. Prema autorovu određenju radost svjesnog proživljavanja svih osjećaja bez obzira na energetski naboj, budno svjedočenje, promatranje i življenje, učenje iz svega toga, čini da je radost maska koja dijalektički transcendirala potrebu za bilo kakvom maskom. Brajković nosi masku *Bed Artista*. U rukama su držali svatko svoju tekstualnu poruku – UNDERSTANDING. Razumijevanje je u viđenju umjetnika osnovna strategija stvaranja kvalitetne komunikacije i stvaralačke pozicije djelovanja unutar sociološkog tkiva (u kojem su svi željni razumijevanja, međusobnog i samih sebe). Belasov, možda posljednji performans, *Facolić – priprema za smrt* (2021, tri izložena rupčića, izvedba performansa, tekst) izveden je prvi put na otvorenju izložbe, a inspiriran je istarskim ritualnim praksama. U ovom performansu Belas polazi od svakodnevnog rituala „naših starih“ – peglanja *facolića*, kao zaštitnog rituala, prisjećajući se rečenice „Si zea facolić?“ koju je njegova nona upućivala nonu kada je izlazio iz kuće. Belas stoga pegla 9 *facolića*, za svaki dan u tjednu po jedan te osmi, svečani za svatove i deveti, crni za pogrebe. Rad u sebi sadrži praktičan princip traženja rješenja ili ženski princip materijalizacije ideje u akciji. Čin peglanja i pripreme označava spremnost za suočavanje s neočekivanim. U skladu s time ovaj rad ne traži analizu, već praktično rješenje (prema autorovim riječima).

I završna treća matrica koja tematizira koncept disimulacije maske čini rad *Lupus* (2020, knjižica *Meni je to normalno*, serija od devet slika s maskom *Auto-*

portreti s leptirom, deset kratkih animacija, rad *Leptir*, 3D print skeniranog lica) umjetnice Ive Matije-Bitange koja tematizira vlastitu autoimunu bolest *Lupus* što ju prati od najranijeg djetinjstva u obliku crvenila kože koje prekriva gornji dio lica čineći simetričan tzv. leptir-uzorak na obrazima. Autorica artikulira paradoksalne odnose vezane uz vlastiti identitet i *Lupus*, odnosno „prirodno“ i „normalno“ lice i maskirano lice. „Crvena maska *Lupusa* koji se kao bolest nametnuo i postao dio mene, dok svako prikrivanje postaje maskiranje i svojevrsna maska. Skrivena iza maske *normalnog* lica ulazim u lik običnog čovjeka, tako skrivena moja pojava ne izaziva pažnju.“

Tajana REZNIĆ BRENGO